آدم و موسی برای یکدیگر دلیل و حجت آوردند؛ موسی به او گفت: ای آدم، تو پدر ما هستی، تو بودی که ما را دچار زیان کردی و ما را از بهشت بیرون راندی. آدم به او گفت: ای موسی، خداوند در بین همه پیامبران تنها تو را مورد خطاب مستقیم خود قرار داده است، با دست خودش الواح و تورات را برای تو نوشته است، آیا مرا به خاطر کاری سرزنش می کنی که الله متعال آن را چهل سال قبل از آفرینش من برایم مقدر نموده است؟ و اینگونه آدم با دلیل و حجت بر غلبه یافت؛ اینگونه آدم با دلیل و حجت بر غلبه یافت.

از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «احْتَجَّ آدَمُ وَمُوسى، فَقَالَ لَهُ مُوسى: يَا آدَمُ أَنْتَ أَبُونَا، خَيَّبْتَنَا، وَأَخْرَجْتَنَا مِنَ الْجَنَّةِ، قَالَ لَهُ آدَمُ: يَا مُوسى اصْطَفَاكَ اللهُ بِكَلَامِهِ، وَخَطَّ لَكَ بِيَدِهِ، أَتَلُومُنِي عَلَى أَمْرٍ قَدَّرَه اللهُ عَلَيَّ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَنِي بِأَرْبَعِينَ سَنَةً؟ فَحَجَّ آدَمُ مُوسى، فَحَجَّ آدَمُ مُوسى»: «آدم و موسی برای یکدیگر دلیل و حجت آوردند؛ موسی به او گفت: ای آدم، تو پدر ما هستی، تو بودی که ما را دچار زیان کردی و ما را از بهشت بیرون راندی. آدم به او گفت: ای موسی، خداوند در بین همه پیامبران تنها تو را مورد خطاب مستقیم خود قرار داده است، با دست خودش الواح و تورات را برای تو نوشته است، آیا مرا به خاطر کاری سرزنش می کنی که الله متعال آن را چهل سال قبل از آفرینش من برایم مقدر نموده است؟ و اینگونه آدم با دلیل و حجت بر غلبه یافت؛ اینگونه آدم با دلیل و حجت بر غلبه یافت».

[صحیح است] [متفق علیه]

"احْتَجَّ آدَمُ وَمُوسى" یعنی: هریک از آنها دلیل خود را برای دیگری بیان نمود. و این می تواند بعد از وفات موسی علیه السلام رخ داده باشد، یا در خواب بوده باشد، زیرا خواب پیامبران نیز وحی است. در رابطه با چنین داستان هایی باید تسلیم باشیم و نمی توانیم به حقیقت آنها پی ببریم. "فَقَالَ لَهُ مُوسى: يَا آدَمُ أَنْتَ أَبُونَا، خَيَّبْتَنَا، وَأَخْرَجْتَنَا مِنَ الْجَنَّةِ" یعنی: تو موجب زیان دیدن ما و افتادن ما در اشتباهاتی شدی که اخراج تو از بهشت باعث آن بود؛ و پس از آن بود که ما توسط شیاطین فریب خورده و اغواء شدیم. "قَالَ لَهُ آدَمُ: يَا مُوسى اصْطَفَاكَ اللهُ بِكَلَامِهِ" یعنی: تو را برای شنیدن کلامش برگزید و این ویژگی از میان تمامی پیامبران به موسی علیه السلام اختصاص دارد چنانکه الله متعال بدون واسطه با ایشان سخن گفت و کلامش را به صورت مستقیم به او شنواند. "وَخَطَّ لَكَ بِيَدِهِ" یعنی: تورات را با دست خود نوشت. بر ما واجب است که بدون تعیین کیفیت و به دور از تعطیل و هرگونه تحریف و یا تشبیه و تمثیل به این مطلب ایمان داشته باشیم. "أَتَلُومُنِي عَلَى أَمْرٍ قَدَّرَه اللهُ عَلَيَّ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَنِي بِأَرْبَعِينَ سَنَةً" یعنی: چگونه مرا بخاطر چیزی ملامت می کنی که چهل سال پیش از خلقت من، الله متعال در لوح محفوظ و در صحف تورات و الواح برای من نوشته است. "فَحَجَّ آدَمُ مُوسى" یعنی: با حجت و دلیل او را مغلوب کرد. حجت آدم علیه السلام از این قرار بود که وقتی الله می داند وی از بهشت بیرون خواهد شد و به زمین خواهد آمد، چطور می تواند علم الله در رابطه با او را رد نماید. در نتیجه دلیل آدم علیه السلام ظاهر و غالب شد، زیرا آنچه مقدر شده قابل تغییر و رد نیست، بلکه تقدیری است که الله علیم و قدیر مقدر نموده است، در نتیجه امکان دفع آن وجود ندارد و نمی توان پس از وقوع آن، بر طرفش نمود. پس چاره ای جز تسلیم ندارد. با این همه تقدیر در آنچه رخ نداده، حجت و دلیل نیست، زیرا انسان مأمور به انجام عبادات و طاعات و دوری از گناه و معصیت است و نمی داند چه

چیزی برای وی مقدر شده است، پس چون امری به وقوع پیوست و دفع و رفع آن سخت و دشوار بود، آنگاه تسلیم تقدیر می شود و می گوید: «قدر الله وما شاء فعل»: «الله مقدر نموده و آنچه الله بخواهد رخ می دهد». و از گناهانش آمرزش خواسته و به سوی الله توبه می کند. پس دانستیم که حجت آدم بر نیت موسی مبنی بر سرزنش آدم که سبب مصیبت فرزندانش شده بود، غالب و ظاهر شد. و آدم به این مساله استدلال نمود که این مصیبت در تقدیر بوده است و لاجرم باید به وقوع می پیوست. و در این رابطه مصیبت هایی که نتیجه افعال بندگان است یا سایر موارد، با هم برابرند و بنده باید صبر نموده و سر تسلیم فرود آورد؛ اما این مساله سرزنش و مجازات فرد جانی و گنه کار را ساقط نمی کند.

http://www.sunnah.global/hadeeth/fa/show/8317